

Preporuke za rad stomatoloških ordinacija u kontekstu COVID-19

S obzirom da je profesija stomatologa i kompletnog osoblja stomatološke ordinacije jedna od najrizičnijih za vrijeme pandemije COVID-19 virusa, novi protokoli rada se moraju usvojiti i poštivati kako bi se prenos ove infekcije sveo na minimum pri radu sa pacijentima.

Ovaj protokol uključuje:

ZAKAZIVANJE PACIJENATA, EPIDEMIOLOŠKU ANAMNEZU I TRIJAŽU PACIJENATA, DOLAZAK PACIJENTA U ORDINACIJU, PONAŠANJE PACIJENTA U ČEKAONICI, INDIVIDUALNA ZAŠTITA STOMATOLOGA I OSOBLJA, TOK RADA SA PACIJENTIMA I DEZINFEKCIJA ORDINACIJE PRIJE DOLASKA NOVOG PACIJENTA

ZAKAZIVANJE PACIJENATA

TELEFONSKA PROVJERA SVAKOG PACIJENTA DAN PRIJE NJEGOVA DOLASKA U ORDINACIJU JE OBAVEZNA

Preporučuje se da se epidemiološka anamneza pacijenata prvi put obavi telefonskim putem a ona uključuje slijedeća pitanja:

- Jeste li u posljednjih 14 dana ili DANAS imali povišenu tjelesnu temperaturu, druge respiratorne simptome (kašalj, kihanje, gubitak okusa i mirisa), opću slabost, bolove u mišićima, dijareju?
- Jeste li u posljednjih 14 dana imali kontakt s osobama koje su zaražene sa COVID-19?
- Jeste li u posljednjih 14 dana imali kontakt s osobama koje su u karanteni i samoizolaciji zbog zaraze COVID-19?
- Jeste li putovali u zadnjih mjesec dana?

ODGOVOR "NE" NA SVA POSTAVLJENA PITANJA:

Pacijenta možete naručiti, stim da se ostavi dovoljno vremena za rad kako ne bi došlo do stvaranja

gužvi u čekaonicama. Obavezno uzeti adresu i broj telefona pacijenta i zamoliti pacijenta da dođe sam bez pratnje. Ukoliko se radi o pacijentima koji moraju imati pratnju (djeca, starije osobe, invalidi itd) neka to bude u pratnji jedne osobe. Također pacijentima se sugeriše da u ordinaciju dolaze sa zaštitnom maskom.

ODOGOVOR "DA" čak i ukoliko se radi o pozitivnom odgovoru samo na jedno od gore navedenih

pitanja. ODGODITI TERMIN PACIJENTU!

TRIJAZA PACIJENATA

Odgoditi sve rutinske zahvate koji stvaraju aerosol i širenje kapljične infekcije i koji nisu hitni. (npr. provođenje dentalne higijene, otklanjanje naslaga zubnog kamenca). Prednost dati hitnim stanjima. Sve stomatološke tretmane koji zahtijevaju dugotrajan rad u aerosolu treba odgoditi.

DOLAZAK PACIJENTA U ORDINACIJU

Ispred ulaza u ordinaciju postaviti dezobarijeru čija će se spužva natopiti sa dezinficijensima na bazi hlora gdje će pacijent dezinfikovati svoju obuću prije ulaska u ordinaciju. Umjesto ovoga moguće je pacijentu obezbijediti i jednokratne kaljače koje navlači prije ulaska u ordinaciju, a nakon tretmana i pri izlasku iz ordinacije će ih odlagati u posebno obilježenu kantu.

Poželjno je na ulazna vrata napisati upute ponašanja prilikom ulaska u stomatološku ordinaciju.

Dragi pacijenti,
prilikom ulaska u ordinaciju, zbog preventivnih mjera nad zarazom COVID-19, molimo Vas da se bez suvišnih dodirivanja površina ordinacije uputite u toalet i operete ruke sapunom u trajanju od 60 sekundi te se nakon toga vratite u čekaonicu gdje ruke dezinficirate bez kontakta antiseptikom iz dispenzera, ili će vam neko od osoblja ordinacije naprskati dezinficijens kojeg utrljajte u ruke 20 sekundi. Unaprijed hvala.

Ponovo prikupiti anamnezu koja mora sadržavati upitnik pitanja s početka protokola.

Izmjeriti temperaturu bezkontaktnim senzorom! Ukoliko tjelesna temperatura pacijenta iznosi više od 37.3 stepena ODGODITI TERMIN pacijentu i uputiti u epidemiološku službu i odgovarajuću bolnicu.

PONAŠANJE PACIJENTA U ČEKAONICI

Iz čekaonice maknuti suvišne predmete stolice, časopise, igre, letke itd.

OBAVEZNO IZBJEĆI PREKLAPANJE TERMINA PACIJENATA! Ukoliko se desi da u ordinaciju dođe nenajavljen pacijent, zamoliti ga da sačeka van ordinacije.

Razmaknuti stolice u čekaonici na udaljenost minimalno 1 metar, ili preko staviti traku što upozorova pacijenta na međusobni razmak.

Ukoliko je pacijent došao u pratnji, zamoliti pratnju da napusti ordinaciju do završetka termina pacijenta.

Redovno dezinficirati površine i predmete s kojima je pacijent bio u kontaktu u čekaonici (ručke, utičnice, kvake, vješalice na koje je pacijent ostavio svoje stvari, POS uređaji) sa dezinficijensima koji sadže minimalno 70%-tni alkoholom ili 0.1% hipokloritom.

INDIVIDUALNA ZAŠTITA STOMATOLOGA I OSOBLJA

1. Nošenje hirurških maski s filterom FFP2 ili FFP3 maskama (preporučene od strane WHO kod epidemija i kod zaraženih osoba). Upotreba hirurške maske dokumentirano smanjuje rizik od nastanka infekcije.
2. Maske ne skidati tokom rada i boravka u stomatološkoj ordinaciji (nedovoljno poznat podatak o vremenu zadržavanja virusa u aerosolu). Oprez kod manipulacije s maskom prilikom njezinog stavljanja i skidanja radi kontaminacije. Pratiti uputstva proizvođača.
3. Nositi zaštitnu odjeću. Kute (halje) trebaju biti dugih rukava, a preporučljivo je koristiti i jednokratne kute (halje). Kute (halje) je moguće koristiti više puta jednostavnim pranjem na 60-90°C.
4. Brada smanjuje ili potpuno kompromitira upotrebu maski.
5. Poseban oprez potreban za zaštitu očiju. Oči trebaju biti pokrivene ili zaštitnim naočalama koje imaju bočno zatvaranje ili zaštitnim viziorom.
6. Naočale i viziri trebaju nakon upotrebe biti dezinficirani sredstvima koja sadržavaju 70% alkohol.
7. Vodonepropusne jednokratne kute (halje) ili zaštitna odijela skafanderi jednokratni su obavezni u radu sa zaraženim pacijentom.
8. Obavezna je zaštita kose hirurškom kapom ili jednokratnom hirurškom kapom.
9. Sva radna odjeća nakon tretmana smatra se kontaminiranom te ju je potrebno s OPREZOM skinuti i baciti u specijalni otpad.
10. Nakon skidanja maske i zaštitne odjeće obavezno oprati i dezinficirati ruke antiseptikom. Izbjegavati dodirivanje rukama lica, očiju, nosa i usta tokom rada.

TOK RADA SA PACIJENTIMA

1. Prije rada na pacijentu oprati ruke dezinficijensom prije stavljanja rukavica i nakon skidanja rukavica te ih dodatno dezinficirati antiseptikom.
2. Zaštititi lice viziorom, nositi zaštitne maske po mogućnosti s filterom, FFP2 ili FFP3 jer dokazano bolje prianjaju uz lice i korijen nosa.
3. Unaprijed pripremiti na radnoj površini sve što će biti potrebno za vrijeme stomatološkog tretmana kako bi se izbjegli suvišni kontakti s preostalim površinama unutar ordinacije. Preporučljivo je koristiti jednokratne komprese.
4. Prije početka tretmana pacijentu dati da promućka u ustima nerazrijeđeni antiseptik na bazi:
  - 1% vodikov peroksid
  - 1% povidon jodidOtopine na bazi klorheksidina opisane su kao metoda bez učinka.
5. Preporučljivo koristiti mikromotor umjesto turbine kako bi se smanjio aerosol.
6. Preporučljivo korištenje tehnike rada "4 ruke" (uz asistiranje stomatološke sestre tokom rada) i dvostruke aspiracije (SISALJKA + SAUGER) zbog smanjenja aerosola.
7. Korištenje koferdama i sisaljke (saugera) većeg volumena prilikom rada pokazalo se kao preventivna mjera koja znatno smanjuje rizik zaraze stomatologa, te je preporučljivo.
8. Smanjiti upotrebu "pustera" na najmanju moguću mjeru kako bi se izbjeglo raspršivanje čestica iz usta pacijenta i aerosol.
9. Ukoliko se pacijentu uzimaju otisci, te otiske nakon vađenja iz usta odmah dezinficirati i

staviti u jednokratnu kesicu i odložiti na posebno mjesto.

10. Izbjeći Intraoralno rendgensko snimanje koje može potaknuti izlučivanje pljuvačke i kašalj - ekstraoralnosnimanje, ortopantomograma i CBCT su alternative tokom pandemije COVID-19.

11. Kod hitnih stanja kao što su frakture zuba, luksacije ili avulzije:

- Ukoliko je potrebno uraditi ekstrakciju zuba, poželjno je koristiti resorbirajuće konce
- Kod pacijenata s kontuzijom mekog tkiva i lica potrebno je obaviti čišćenje rane i šivanje
- Preporučuje se lagano ispiranje rane i korištenje sisaljke/saugera, kako bismo smanjili prskanje i raspršivanje aerosola
- Sve raditi isključivo sa zaštitnom opremom

12. Helio lampe i ostale uređaje koji se koriste više puta u toku dana na različitim pacijentima poželjno je umotavati u jednokratne folije koje se nakon upotrebe bacaju, i prije korištenja na drugom pacijentu potrebno ih je dezinficirati 70% rastvorom alkohola i ponovo umotati u foliju.

DEZINFEKCIJA ORDINACIJE PRIJE DOLASKA NOVOG PACIJENTA

Nakon završenog zahvata, obavezno skinuti kontaminiranu uniformu i odložiti u poseban otpad. Kompletно radno mjesto, stomatološku stolicu, terapijsku stolicu, radne ormariće, heliolampe i ostale korištene uređaje potrebno je dezinficirati sa dezinficijensima na bazi 70% alkohola.

Prostoriju je potrebno prozračiti prije dolaska novog pacijenta i poželjno je koristiti UV lampu, ali bez prisustva osoblja u toj prostoriji.

Također obratiti pažnju na sve površine (šteke, vješalice, POS uređaji) sa kojima je pacijent mogao

doći u kontakt te ih dezinficirati sa 70% alkoholom, prije dolaska novog pacijenta. Također je preporučljivo da se ostale površine sa kojima dolazi u kontakt osoblje ordinacije kao tastature, miš itd., također u toku dana prebrišu tj dezinficiraju. Preporučuje se pod ordinacije prebrisati 2 puta u toku dana.

*u suradnji sa Stomatološkom komorom Federacije Bosne i Hercegovine

